

Vereniging van
Geestelijk VerZorgers

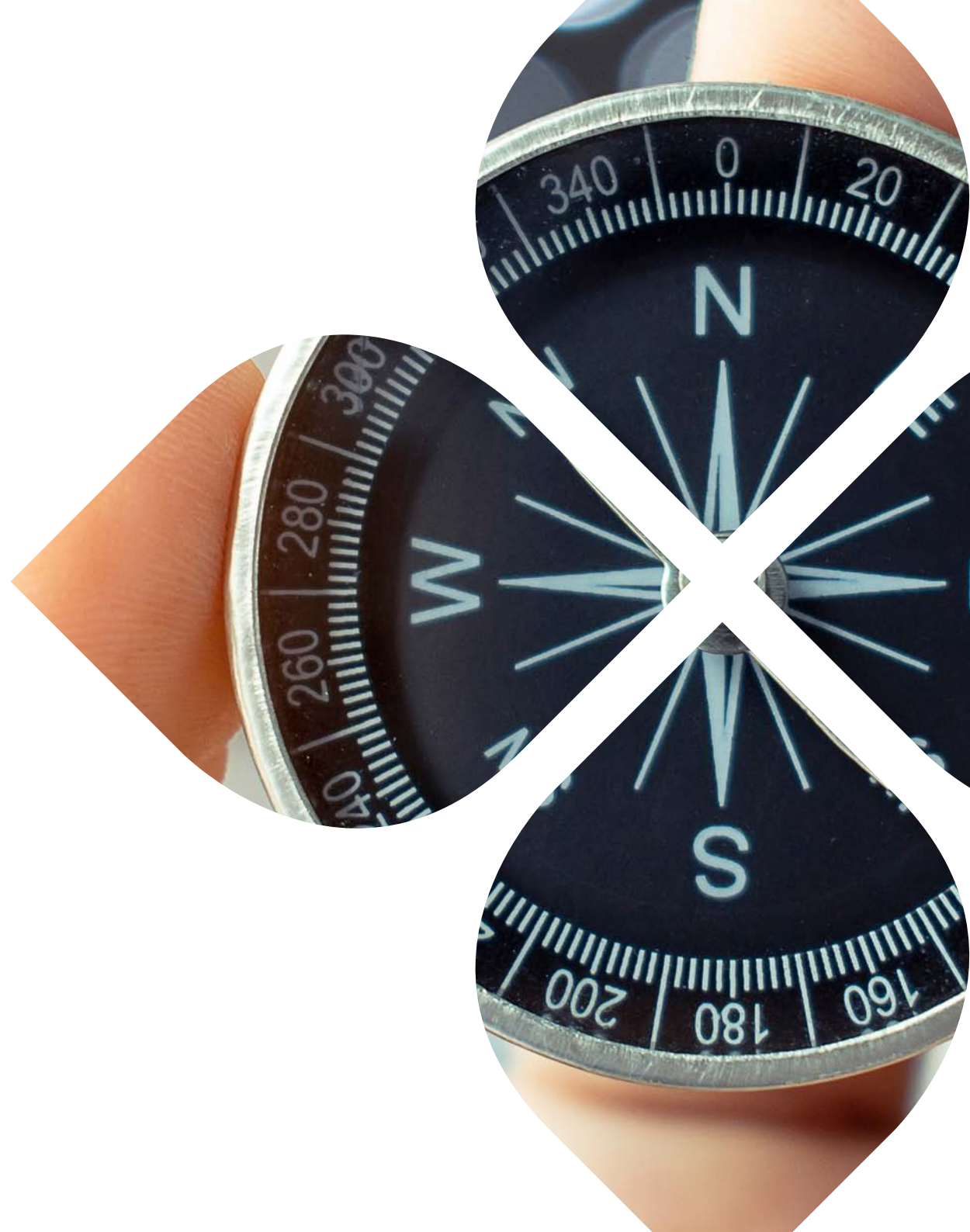
Zinvol opleiden

De geestelijk verzorger als
opleider van professionals

Uitnodiging symposium VGVZ 2019

maandag 24 juni, 9.30 uur - 15.00 uur

Akoesticum Ede

Zinvol opleiden

De geestelijk verzorger als opleider van professionals

Zingeving en spiritualiteit mogen zich in een grote maatschappelijke belangstelling verheugen. Tegelijk worden ethische vragen steeds urgenter, onder andere door de complexiteit van zorgvragen, door grenzen aan de kosten, maar ook door spanningen in de samenleving en het ecologische vraagstuk.

Wat betekenen deze ontwikkelingen voor de geestelijk verzorger als opleider? Daarbij gaat het om kwesties zoals de vraag naar wat zingeving en spiritualiteit is, hoe je een zin vraag of existentiële vraag op het spoor komt, de vraag hoe om te gaan met ethische dilemma's en hoe juist te handelen. Deze vragen worden steeds vaker op allerlei plekken gesteld, onder professionals, in de organisaties waarin we werkzaam zijn en maatschappijbreed. Volgens de beroepsstandaard zijn geestelijk verzorgers degenen die de rol van opleider op zich moeten kunnen nemen. Daarbij kan het gaan om het scholen, coachen en/of adviseren van collega-professionals op het gebied van morele dilemma's die inherent zijn aan hun professionele handelen, maar ook van studenten binnen mensgerichte opleidingen, of van managers en raden van bestuur van de organisaties waarin we werkzaam zijn.

Tijdens dit symposium staan we zowel reflectief als praktisch stil bij de geestelijk verzorger als opleider. Hans Schilderman verzorgt de hoofdlezing. Aan de hand van een peiling naar opleidingsbehoeften onder geestelijk verzorgers gaat hij uitgebreider in op de opleidingstaak van de geestelijk verzorger. Volgens hem vraagt deze opleidingstaak een herformulering van de visie op het vak van geestelijk verzorger.

Daarna zal Gaby Jacobs in reactie hierop aangeven dat opleiden meer is dan het aanbieden van een cursus, lezing of workshop. Zij presenteert drie ontwikkelingen binnen het educatieve domein, namelijk de Gemeenschappen of Practice, inter-professioneel leren en participatief actieonderzoek.

In de workshops laten geestelijk verzorgers met opleidingservaring zien wat een geestelijk verzorger collega-professionals en studenten te bieden heeft (workshop 1, 4, 6, 8 en 9), geven opleiders uit de beroepsopleidingen een kijkje in hun keuken (workshop 3, 4, 7, 9 en 8) en bieden geestelijk verzorgers kant-en-klare voorbeelden die

direct in de praktijk te brengen zijn (workshops 2 en 5). Net als vorig jaar is het programma zo ingericht dat er gelegenheid is voor het volgen van twee workshops.

De dagvoorzitter van het symposium is Robert Koorneef, directeur van de VGVZ.

Akoesticum is een trainingscentrum voor muziek, dans en theater. Daarom mogen drie muzikale intermezzi niet ontbreken

Workshops in het kort:

- 1. Trage vragen op organisatieniveau: ontdekkend leren**
door Marjolein van Roekel-Lambregts en Chantal Sluijsmans
- 2. De toolkit zingeving als scholingsinstrument**
door Karin Seijdel
- 3. Lessons learned: de ontwikkeling van onderwijs aan studenten verpleegkunde en verpleegkundigen over spirituele zorgverlening**
door Aliza Damsma
- 4. 'Militair Worden, Mens Blijven'**
door Deborah van den Bosch-Heij en Tobias Karsten
- 5. E-learning module ontwikkeld door Geestelijke Verzorging: 'Interculturele Zorg'**
door Mustafa Bulut
- 6. Scholen van de morele competentie via Moreel Beraad**
door Hugo Vlug
- 7. Onderwijs aan psychiaters: arts-en-auto of arts-en-zingeving?**
door Arjan Braam
- 8. Zinvol opleiden: kritieke incidenten**
door Hans Schilderman
- 9. Het ontwerpen van nieuwe educatieve praktijken in de geestelijke verzorging**
door Gaby Jacobs

Programma

- 9.30 Ontvangst met koffie/thee
- 10.00 Welkom en opening door dagvoorzitter Robert Koorneef
- 10.05 Muziek
- 10.10 Hoofdlezing door Hans Schilderman *Zinvol opleiden tussen missie en visie*
- 10.40 Muziek
- 10.45 Reactie door Gaby Jacobs *De geestelijk verzorger als opleider: wat kunnen we leren van ontwikkelingen in het educatieve domein?*
- 11.15 Eerste ronde workshops
- 12.30 Lunch
- 13.15 Tweede ronde workshops
- 14.30 Muzikale afsluiting
- 14.35 Afsluiting door dagvoorzitter Robert Koorneef
- 14.45 Koffie-/theepauze

Zinvol opleiden

De geestelijk verzorger als opleider van professionals

Informatie over lezingen en workshops

Lezing

Zinvol opleiden tussen missie en visie

door Hans Schilderman

De *Beroepsstandaard geestelijk verzorger* vraagt van ons dat we professionals, vrijwilligers en toekomstige collega's kunnen opleiden en trainen met het oog op levensbeschouwelijke en ethische vragen. Een zinvolle missie, maar welke visie vergt het eigenlijk? Natuurlijk moet er vraag zijn naar dergelijke opleidingen, het moet bekostigd kunnen worden, en uiteraard moeten we ook over de kwalificaties beschikken om een dergelijke opleiding zinvol aan te bieden. Wat is onze eigen 'niche', hebben we een 'competitive edge' in de onderwijsmarkt, en staan we wel sterk genoeg in onze organisaties? En wat betekent dat woordje 'we' eigenlijk? Ik zal dergelijke vragen mede beantwoorden aan de hand van een verslag van een korte peiling naar opleidingsbehoeften onder leden van de beroepsgroep, begin dit jaar gehouden. Ik zal de stelling betrekken dat de missie van de opleidingstaak een herformulering vergt van de visie op het vak van de geestelijke verzorging.

Hans Schilderman is kernleerstoelhouder Empirische en praktische religiewetenschap aan de Faculteit der Filosofie, Theologie en Religiewetenschappen van de Radboud Universiteit in Nijmegen. Hij verricht grondslagenonderzoek naar de empirische en praktische aspecten van religie en is daarbij vanuit zijn leeropdracht 'religie en zorg' in het bijzonder geïnteresseerd in de betekenis van religie voor levenskwaliteit in situaties waarin mensen lichamelijk en geestelijk lijden. Als coördinator van de masteropleiding tot geestelijk verzorger publiceert hij over professionalisering in de zorg voor religieuze betekenisverlening.

Locatie- & reisgegevens naar Akoesticum in Ede

Nieuwe Kazernelaan 2,
Ede (Gld)
Telefoon: 0318 304 349
www.akoesticum.org

Auto:

Let op: de route naar de Frisokazerne/Akoesticum wordt nog niet optimaal aangegeven.

Navigatiesystemen eindigen bij de Eikenlaan/Nieuwe Kazernelaan.

Sla af naar de Frisokazerne/Akoesticum in de bocht waar de Nieuwe Kazernelaan overgaat in de Eikenlaan*

*Vanuit A12 Utrecht/Ede (afrit 1) in de bocht Eikenlaan / Nieuwe Kazernelaan: rechts.

*Vanuit A30/N224 (Barneveld/Arnhem): in de bocht Nieuwe Kazernelaan / Eikenlaan: links.

Eenmaal op deze toegangsweg van het kazerneterrein: volg de weg en de bordjes Frisokazerne/Akoesticum tot aan de ruime parkeerplaats aan de achterkant van het gebouw. De ingang van de Frisokazerne/Akoesticum bevindt zich aan de voorzijde.

Trein:

Vanaf Station Ede-Wageningen: ga naar perron 1b en volg de loopbrug over de autoweg. Het is niet meer dan 5 minuten lopen. De Frisokazerne/Akoesticum zie je voor je liggen.

Op de website van het Akoesticum staat de routebeschrijving.

Aanmelding vóór 14 juni

De kosten van het symposium bedragen € 80 voor leden van de VGVZ en € 105 voor niet-leden. Dit is inclusief de lunch en alle consumpties. Studenten betalen op vertoon van hun collegekaart € 35.

U kunt zich digitaal aanmelden via de website van de VGVZ.

Graag tot ziens op 24 juni in Ede!

De voorbereidingscommissie,
Christien den Draak, Marc Rietveld, Jorien Schippers, Anton Stegeman en Freda Dröes (voorzitter)

Lezing

De geestelijk verzorger als opleider: wat kunnen we leren van ontwikkelingen in het educatieve domein?

door Gaby Jacobs

De geestelijk verzorger biedt niet alleen begeleiding aan personen en organisaties bij zingevingsvragen en levensbeschouwelijke kwesties, maar biedt ook training en educatie aan professionals, vrijwilligers en toekomstige geestelijk verzorgers met het oog op levensbeschouwelijke en ethische vragen. Bij training en educatie denken we al snel aan een cursus, voorlichting, college of symposium. Transfer, de overdracht van kennis en vaardigheden, staat hierin centraal. Echter de afgelopen decennia zijn er in het educatieve domein nieuwe manieren van leren en professionele ontwikkeling voor het voetlicht gebracht, waarin leren een actief en participatief proces is en vertrekt vanuit vraagstukken waar de betrokkenen belang in stellen. In deze lezing ga ik in op drie ontwikkelingen: leergemeenschappen ofwel 'Communities of Practice'; interprofessioneel leren; en participatief actieonderzoek. Voorbeelden illustreren hoe deze eruit zien. De vraag is aan de orde of, en zo ja, hoe, deze vormen de geestelijke verzorging eveneens een nieuw perspectief kunnen bieden op haar educatieve taak.

Gaby Jacobs is hoogleraar Humanistisch Geestelijke Verzorging voor een Plurale Samenleving aan de Universiteit voor Humanistiek in Utrecht. Zij geeft onderwijs in de Master Humanistiek en doet onderzoek naar praktijken van levensbegeleiding in het algemeen en humanistisch geestelijke verzorging in de diverse werkvelden in het bijzonder. Haar onderzoek concentreert zich rondom thema's als moral distress en moral resilience bij professionals, empowerment en zingeving, moreel leren en professionele (identiteits)ontwikkeling. Haar expertise ligt in kwalitatieve, waaronder narratieve, onderzoeksmethodologie en participatief actieonderzoek.

Workshop 1

Trage vragen op organisatieniveau: ontdekkend leren

door Marjolein van Roekel-Lambregts en Chantal Sluijsmans

Volgens onze beroepsstandaard werken geestelijk verzorgers op alle niveaus van de organisatie. Echter, in het discours over geestelijke verzorging zijn er nog nauwelijks werkwijzen ontwikkeld voor het oppakken van trage vragen op organisatieniveau. Het is onze ervaring dat geestelijk

verzorgers een bijdrage kunnen leveren aan humanisering van organisaties. Deze ervaringen dagen ons uit dit terrein verder te onderzoeken. Zorgethiek, genderstudies en organisatietheorie zijn inspiratiebronnen in deze zoektocht, evenals eerdere workshops die we gaven aan relieurs, artsen en leidinggevenden in zorg en welzijn.

In deze workshop delen we onze ervaringen over de omgang met trage vragen op organisatieniveau. We willen inspiratiebronnen in kaart brengen en werkwijzen ontwikkelen die ons in staat stellen trage vragen op organisatieniveau op te pakken. Het is de bedoeling van elkaar te leren en een stap verder te komen op dit nieuwe terrein.

Marjolein van Roekel-Lambregts is geestelijk verzorger bij De Wever in Tilburg (ouderenzorg). Zij heeft als geestelijk verzorger zorgethisch en praktisch-theologisch praktijkgericht onderzoek gedaan naar gastvrijheid in het Admiraal De Ruyter Ziekenhuis in Goes. Voorheen was zij socio-therapeut in de GGZ en heeft van daaruit ervaring in groepswork. Zij volgde de leergang De kunst van het loslaten en Faciliteren van transformatieprocessen aan VUmc Academie. Chantal Sluijsmans is in 2018 gepromoveerd aan de Universiteit voor Humanistiek te Utrecht en won met haar proefschrift de Award Wetenschappelijk Onderzoek 2018 van de VGVZ. Zij is geestelijk verzorger in de ouderenzorg, stafmedewerker in de verstandelijk gehandicaptenzorg en lid van een regionale klachtencommissie in de ouderenzorg.

Workshop 2

De toolkit zingeving als scholingsinstrument

door Karin Seijdell

In deze workshop neemt Karin Seijdell je mee de eerste lijn in. Ze heeft in 2018 in opdracht van het zorgkantoor Eindhoven een scholing ontwikkeld, samen met collega Betty Morel en palliatief kadearts Marius Horstman. Deze scholing 'Toolkit zingeving' is sinds januari verplicht voor alle huisartsen in de regio Eindhoven. Vele geestelijk verzorgers in de regio Eindhoven hebben deze training verzorgd, telkens aan groepen wijkverpleegkundigen en huisartsen. Karin heeft de training aangepast en ook gegeven aan VTT-verpleegkundigen. In het najaar gaat zij de Praktijkondersteuners Huisartsen Kwetsbare Ouderen (POH) trainen.

In mei wordt de toolkit geëvalueerd. Je krijgt dus de meest recente versie te horen en zien in deze workshop. Karin vertelt over de ontwikkeling van het materiaal, ervaringen in het geven van de scholing en draagt haar kennis graag aan je over, zodat je zelf in je eigen regio aan de slag kan met het ontwikkelde materiaal.

Karin Seijdell (1976) is sinds 2002 werkzaam als geestelijk verzorger in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking in de regio Eindhoven, sinds maart 2019 bij Severinus in Veldhoven. Daarnaast heeft zij een eigen praktijk van waaruit zij ook veel trainingen en workshops verzorgt (zie www.zinlab.nl)

Workshop 3

Lessons learned: de ontwikkeling van onderwijs aan studenten verpleegkunde en verpleegkundigen over spirituele zorgverlening

door Aliza Damsma

Goede spirituele zorg is een verantwoordelijkheid van alle zorgverleners. Vooral verpleegkundigen hebben hierin een bijzondere verantwoordelijkheid: zij staan vaak dicht bij patiënten en zijn daardoor het best in staat om op te merken welke behoefte er is op spiritueel gebied. De vraag is vervolgens wat zij daarin zelf zouden moeten kunnen bieden. In deze workshop onderzoeken wij waar de disciplinaire grenzen liggen tussen het werk van een geestelijk verzorger en van de rest van het zorgteam. Welke competenties mag je verwachten bij de andere zorgverleners? We zullen horen wat het onderzoek op dit gebied heeft opgeleverd binnen het Europese EPICC-project. En we zullen samen onderzoeken wat dit betekent voor het onderwijs op het gebied van spirituele zorg dat door geestelijk verzorgers kan worden verzorgd: wat hebben zorgprofessionals nodig om spirituele zorg te verlenen?

Aliza Damsma is docent verpleegkunde, onderwijskundige en verplegingswetenschapper bij Hogeschool Viaa in Zwolle. Zij promoveert op een studie naar de spirituele zorgbehoefte van kinderen met een chronische aandoening. Verder is zij betrokken bij de ontwikkeling van spirituele zorgcompetenties voor verpleegkundigen en verloskundigen in opleiding binnen het Europees Erasmus+ project EPICC.

Workshop 4

Militair worden, Mens blijven

door Deborah van den Bosch-Heij en Tobias Karsten

In deze sessie geven we een beeld van hoe onderwijs vanuit geestelijke verzorging binnen de krijgsmacht eruit ziet. Defensie is er om gevechtskracht te leveren wanneer nodig. Deze specifieke context vraagt om een bepaalde aanpak van de geestelijk verzorger en zeker ook van de inhoud van de lessen. De geestelijk verzorger opereert op het snijvlak van het militaire en het menselijke: wij bevinden ons evengoed in deze geweldsorganisatie, maar creëren en behoeden ruimte voor levensvragen, morele thema's, identiteit en trage vragen die in verdrukking raken in deze doelgerichte organisatie. Daarom spreken we binnen defensie niet zozeer over lessen of onderwijs, maar over vormingswerk vanuit geestelijke verzorging.

Vragen die we op interactieve wijze aan bod laten komen zijn: Hoe is het vormingswerk ingebed binnen de organisatie? Wat is kenmerkend voor de doelgroep? Wat zijn thema's die centraal staan in het vormingswerk? Wat is het beoogde effect van de bijeenkomsten?

Deborah van den Bosch-Heij is als dominee/geestelijk verzorger verbonden aan de Koninklijke Militaire School, School Noord, Johan Willem Friso kazerne, Assen. Sinds 2017 is zij werkzaam bij defensie. Daarvoor was zij werkzaam als gemeentepredikant binnen de Protestantse Kerk in Nederland, en ook als docent Levensbeschouwing in het voortgezet onderwijs. Tobias Karsten is Humanistisch geestelijk verzorger bij de Koninklijke Marine en werkt sinds 2016 op de Nederlands Belgische Operationele School in Den Helder. In die functie vaart hij ook mee aan boord van schepen. Sinds zijn afstuderen in 2013 werkte hij 3 jaar als vrijgevestigd geestelijk verzorger.

Workshop 5

E-learning module ontwikkeld door Geestelijke Verzorging: 'Interculturele Zorg'

door Mustafa Bulut

In een tijd waarin geestelijk verzorgers volop bezig zijn om naast patiëntenzorg hulpverleners te scholen, is het belangrijk om aandacht te besteden aan het ontwikkelen van ELO-modules (Elektronische Leeromgeving). ELO-modules kunnen bijdragen aan de sensitiviteit van hulpverleners voor zingeving- en spirituele vragen. Verder draagt het bij aan de zichtbaarheid van de geestelijke verzorging binnen de organisatie.

In deze workshop zoomen wij in op de ELO-module 'Interculturele Zorg' van het Elisabeth-TweeSteden Ziekenhuis, ontwikkeld door de Geestelijke Verzorging (M. Bulut). Van begin tot eind wordt het ontwikkelingsproces ervan uitgelegd, de inhoud besproken, nieuwe ideeën uitgewisseld en voortbordurend hierop wordt de Ask-Me app gepresenteerd: een app op je smartphone, die vooral artsen en verpleegkundigen kunnen raadplegen om te lezen hoe zij in bepaalde situaties kunnen handelen, waaronder: 'betrek de Geestelijke Verzorging erbij.' Kortom, een product dat veel kansen biedt voor ons!

Mustafa Bulut is geestelijk verzorger in Midden-Brabant bij Elisabeth-TweeSteden Ziekenhuis, Amphia en Jeroen Bosch Ziekenhuis.

Workshop 6

Scholen van de morele competentie via Moreel Beraad

door Hugo Vlug

Terwijl het op vele zorgafdelingen in het ziekenhuis gonst van de ethische dilemma's, komt er bij de ethische commissie mondjesmaat casuïstiek binnen. Artsen en verpleegkundigen zijn geneigd om bij lastige dilemma's doortastend beslissingen te nemen en als ze er niet uit komen er een jurist bij te betrekken. Prima natuurlijk, maar hoe zit het met de morele kant van een dilemma?

In het AMC kozen we er vier jaar geleden voor om de morele competentie van collega's te bevorderen via het opzetten van een aanbod voor Moreel Beraad. De sleutel was het bij elkaar brengen, opleiden en vervolgens aan de organisatie beschikbaar stellen van gespreksleiders. Nu kan iedere arts, verpleegkundige of andere collega een Moreel Beraad aanvragen.

In deze workshop deel ik graag onze ervaringen met dit project en maakt u interactief kennis met de manier waarop wij een Moreel Beraad leiden en prikkelen wij uw morele competentie.

Hugo Vlug is geestelijk verzorger en lid van de ethische commissie in het Amsterdam UMC - locatie AMC. Hij werkte als ethical consultant en moral counselor bij KPMG en heeft Moreel Beraad opgezet in het AMC.

Workshop 7

Onderwijs aan psychiaters: arts-en-auto of arts-en-zingeving?

door Arjan Braam

Artsen die werkzaam zijn in de psychiatrie komen op diverse manieren in aanraking met thema's op het gebied van zingeving en spiritualiteit: in het contact met patiënten ontstaat meer erkenning voor betekenisgeving (zoals bij herstelprocessen, coping, of bij suïcidaliteit). Tegelijkertijd kunnen zingeving en spiritualiteit verweven zijn met psychopathologie (afname / toename / vervorming).

Er bestaan diverse benaderingswijzen om bij het thema stil te staan: (1) met welk vocabulaire ten aanzien van zingeving en spiritualiteit hebben we vandaag de dag te maken, (2) hoe kun je de thematiek interdisciplinair tegemoet gaan (óók met de geestelijk verzorger), (3) wat voor vragen treden aan de dag over de eigen plaatsbepaling (persoonlijk en professioneel), (4) wat voor ethische en wetenschappelijke vragen zijn er te stellen? In de workshop komen de genoemde benaderingswijzen aan bod en wordt uitgewisseld welke bijscholingsmogelijkheden er in dit opzicht beschikbaar zijn. Uiteindelijk wordt ook stilgestaan bij het ontwikkelingsmodel

van Fowler (Stages of Faith, 1981). Hoe kunnen we hier als geestelijk verzorger elementen aan ontlenen in onderwijs aan artsen in de psychiatrie?

Arjan Braam, psychiater crisisdienst Utrecht, opleider psychiatrie Altrecht, verbonden als bijzonder hoogleraar Levensbeschouwing en Psychiatrie aan de Universiteit voor Humanistiek.

Workshop 8 (éénmalig, 1e ronde)

Zinvol opleiden: kritieke incidenten

door Hans Schilderman

Wat zijn onze ervaringen in het opleiden binnen de eigen werksetting? Die vraag beantwoorden we aan de hand van een 'critical incidents analysis'. Een kritiek incident is een belangrijk voorval waarin de effectiviteit en normoriëntatie van je vak opeens ter discussie staat en dat ons zo dus in hoge mate informeert over het goede handelen. In de workshop beschrijven en bespreken we enkele van die incidenten in het opleiden aan de hand van een korte opdracht. Daarbij ligt de klemtoon op een analyse van je eigen handelen, de reacties daarop, de effecten ervan, en de alternatieven die ook mogelijk waren geweest. Zo wordt de spanning tussen missie en visie die in de lezing aan de orde kwam, betrokken op de dagelijkse praktijk in verschillende werkvelden van de geestelijke verzorging. Mede naar aanleiding daarvan wisselen we gedachten uit over de doelen, normen en inhouden van de opleidingstaak van geestelijk verzorgers.

Workshop 9 (éénmalig, 2e ronde)

Het ontwerpen van nieuwe educatieve praktijken in de geestelijke verzorging

door Gaby Jacobs

De afgelopen decennia zijn er in het educatieve domein nieuwe manieren van leren en professionele ontwikkeling voor het voetlicht gebracht, waarin leren een actief en participatief proces is en vertrekt vanuit vraagstukken waar de betrokkenen belang in stellen. De centrale vraag voor deze workshop is hoe we deze manieren kunnen inzetten binnen de educatieve taak van de geestelijke verzorging. We inventariseren welke bestaande opleidingswensen en -activiteiten er zijn bij de deelnemers en komen in subgroepen tot een (her)ontwerp langs een van de drie vormen die in de lezing gepresenteerd zijn: leergemeenschappen of wel 'Communities of Practice'; interprofessioneel leren; en participatief actieonderzoek. Plenair bespreken we wat we zien aan mogelijkheden en belemmeringen en welke vervolgstapen nodig zijn om dergelijke educatieve activiteiten steviger op de kaart van de geestelijke verzorging te zetten.